

BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
VRHOVNI SUD
FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE
Broj: 65 0 P 560612 23 Rev
Sarajevo, 25.12.2023. godine

Vrhovni sud Federacije Bosne i Hercegovine u Sarajevu, u vijeću sastavljenom od sudija Senada Mulabdića, kao predsjednika vijeća, Gorana Nezirovića i Sanele Kovač – Grabonjić, kao članova vijeća, u pravnoj stvari tužitelja F. B. iz S., ulica, koga zastupa punomoćnik Feđa Bičakčić, advokat iz Sarajeva, protiv tužene Radio televizije Federacije Bosne i Hercegovine, ulica Meše Selimovića 12, Sarajevo, koju zastupa punomoćnica Adina Buzurović, advokat iz Sarajeva, radi naknade štete, vrijednost spora 10.000,00 KM, odlučujući o reviziji tužene protiv presude Kantonalnog suda u Sarajevu broj: 65 0 P 560612 18 Gž od 10.10.2022. godine, u sjednici vijeća održanoj dana 25.12.2023. godine donio je:

R J E Š E N J E

Revizija se usvaja, drugostepena presuda ukida i predmet vraća drugostepenom sudu na ponovno suđenje.

O troškovima postupka u povodu revizije odlučit će se u konačnoj odluci.

O b r a z l o ž e n j e

Stavom prvim izreke prvostepene presude Općinskog suda u Sarajevu broj: 65 0 P 560612 16 P od 26.12.2017. godine naloženo je tuženoj da tužitelju na ime pravične novčane naknade za pretrpljene duševne bolove zbog pričinjene klevete i povrede časti i ugleda isplati novčani iznos od 1.000,00 KM, sa zakonskom zateznom kamatom počev od dana presuđenja pa do isplate, kao i da mu naknadi troškove parničnog postupka u iznosu od 544,00 KM. Stavom drugim izreke prvostepene presude odbijen je preostali dio tužbenog zahtjeva za naknadu nematerijalne štete do traženog iznosa od 4.100,00 KM. Stavom trećim izreke prvostepene presude naloženo je tuženoj da povodom priloga tv emisije „Mreža“ od 02.02.2016. godine objavi izvinjenje zbog pričinjene klevete i povrede časti i ugleda tužitelja. Stavom četvrtim izreke prvostepene presude primljeno je na znanje povlačenje tužbe za iznos od 4.900,00 KM, dok je stavom petim izreke primljeno na znanje povlačenje tužbe u odnosu na tuženu D. J..

Drugostepenom presudom Kantonalnog suda u Sarajevu broj: 65 0 P 560612 18 Gž od 10.10.2022. godine žalba tužene je djelimično uvažena u pogledu odluke o troškovima postupka tako što su sniženi na iznos od 504,40 KM, dok je u preostalom dijelu žalba odbijena kao neosnovana i prvostepena presuda potvrđena. Istom presudom odbijen je zahtjev tužene za naknadu troškova za sastav žalbe.

Protiv drugostepene presude, pozivom na odredbu člana 237. stav 1., 3. i 4. Zakona o parničnom postupku, reviziju je blagovremeno izjavila tužena i to zbog povrede odredaba parničnog postupka i pogrešne primjene materijalnog prava, sa prijedlogom da se revizija

dopusti i usvoji te pobijana presuda preinači odbijanjem tužbenog zahtjeva u cijelosti, uz obavezivanje tužitelja na naknadu troškova cjelokupnog postupka, ili pobijana presuda ukine i predmet vrati drugostepenom sudu na ponovno suđenje.

Tužitelj nije podnio odgovor na reviziju.

Revizija je dopuštena i osnovana.

Prema odredbi člana 237. stav 3. Zakona o parničnom postupku¹ (u daljem tekstu ZPP) Vrhovni sud Federacije može, izuzetno, dopustiti reviziju u svim predmetima ako ocijeni da bi odlučivanje po reviziji bilo od značaja za primjenu prava u drugim slučajevima.

Prema odredbi iz člana 241. stav 2. ZPP, u povodu revizije iz člana 237. stav 3. ovog zakona, revizijski sud ispituje pobijanu presudu samo u dijelu u kojem se pobija revizijom i samo zbog pitanja koje je važno za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni zbog kojeg je podnesena i koje je u njoj određeno naznačeno kao takvo, uz pozivanje na propise i druge izvore prava koji se na to pitanje odnose.

Predmet spora je zahtjev za naknadu nematerijalne štete zbog klevete.

Odluku o djelimičnom usvajanju tužbenog zahtjeva prvostepeni sud je donio na osnovu slijedećih činjeničnih i pravnih zaključaka:

- da je tužitelj sekretar u Federalnom ministarstvu rada i socijalne politike, a da je u periodu od 2013. do 2015. godine bio i predsjednik ili član Upravnog odbora Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba sa invaliditetom;
- da je tužena u emisiji "Mreža" od 02.02.2016. godine objavila prilog u kome je, u dijelu relevantnom za ovaj revizijski postupak, navedeno: "Kadrovska križaljka koju je F.B. napravio je prsten koji je, mnogi kažu, teško prekinuti. Sve je uvezano. Raznim privilegijama i uslugama napravio je svoju vojsku, uposlio bližu i dalju rodbinu, snahe, pastorku, sestriće i bratiće. F.B. ljudi raspoređeni su na pozicijama u upravljačkim strukturama različitih ustanova i institucija koje su pod direktnom ingerencijom Ministarstva. Kćerka brata F. B., I. D., je referentica u Federalnom ministarstvu rada i socijalne politike. Sestrinu kćerku Z. S. također je zaposlio kod sebe u ministarstvo. Svoju kćerku E. K. smjestio je u Nadzorni odbor Zavoda Drim. Ona istovremeno radi u Federalnom zavodu za zapošljavanje. U zavodu Pazarić zaposlio je E.B., sina svog brata, a u dom Hum smjestio je bratičnu S. Z.. Pokćerku A. Č. zaposlio je u Fondu za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba sa invaliditetom. U istom Fondu je i S. B., udata za B.F. bratića, a tu je i rodica M. V.."
- da je i sam tužitelj potvrdio da je u rodbinskoj vezi sa određenim osobama navedenim u prilogu i da je od strane novinara pozvan da se javno izjasni o njihovom zapošljavanju te da je njegov iskaz emitovan u prilogu;
- da komentar tužene "da je tužitelj raznim privilegijama i uslugama napravio svoju vojsku, uposlio bližu i dalju rodbinu, snahe, pastorku, sestriće, bratiće i prijatelje na pozicije u upravljačkim strukturama različitih ustanova i institucija koje su pod direktnom ingerencijom Ministarstva" ne predstavlja izražavanje mišljenja i vrijednosnog suda, već provjerljive činjenične tvrdnje čiju istinitost tužena u postupku nije dokazala (član 7. i 123. ZPP);

¹ "Službene novine F BiH" broj: 53/03, 73/05, 19/06 i 98/15

- da je tužitelj u navedenom komentaru tužene prikazan kao koruptivna osoba, ali da tužena tokom postupka nije ponudila dokaze na okolnost da je tužitelj koristio usluge ili davao privilegije osobama koje su zadužene za raspisivanje konkursa odnosno odlučivanje o prijemu, u cilju da zaposli članove svoje bliže ili dalje rodbine, kao i osobe koje sa njim nisu u rodbinskoj vezi, ali koje bi nakon njihovog zapošljavanja postali članovi njegove mreže putem kojih bi vršio nezakonit uticaj;
- da stoga navedeno izražavanje predstavlja klevetu u smislu člana 4.d u vezi sa članom 6. stav 1-3. Zakona o zaštiti od klevete FBiH².

Drugostepeni sud je prihvatio kao pravilne i potpune navedene činjenične i pravne zaključke prvostepenog suda, pri čemu je sa svoje strane izrazio pravni stav da tužitelj nije javna ličnost da bi se na njega mogli primijeniti standardi odgovornosti iz člana 6. stav 5. Zakona o zaštiti od klevete FBiH, jer tužitelj nije javni službenik, kandidat za funkcije u javnim organima, niti prema opštem shvatanju javnosti vrši značajan uticaj na pitanja od političkog ili javnog interesa.

Osporavajući pravilnost pravnih zaključaka drugostepenog suda, tužena je u reviziji postavila slijedeća pravna pitanja:

1. "Da li je zakonski osnovano ograničiti slobodu izražavanja medija o temama od javnog značaja, posebno temama koje se tiču preispitivanja postojanja nepotizma kod zapošljavanja u javnim i državnim službama?"
2. "Da li je u sporovima radi utvrđivanja štete nastale navodno počinjenom klevetom nužno utvrditi kumulativno postojanje svih elemenata klevete normiranih odredbom člana 5. Zakona o zaštiti od klevete FBiH?"
3. "Da li je u sporovima radi utvrđivanja štete nastale navodno počinjenom klevetom zakonski osnovano teretiti novinara za izražavanje koje je u općem interesu, a za čije objavljivanje je postojao legitiman cilj, pri čemu su informacije pribavljene od pouzdanih novinarskih izvora?"
4. "Da li je zakonski osnovano ograničiti slobodu izražavanja medija o javnim osobama i informiranju javnosti o poslovima koje takve osobe obavljaju?"

Tužena navedena pravna pitanja smatra važnim za osiguranje jedinstvene primjene prava jer o nekim od tih pitanja revizijski sud još uvijek nije zauzeo shvatanje odlučujući u pojedinim predmetima, a da o nekim od tih pitanja postoji različita sudska praksa drugostepenih sudova, odnosno da su pravni stavovi izneseni u pobijanoj drugostepenoj odluci u suprotnosti sa stavovima izraženim u odlukama bliže navedenim na strani četvrtoj revizije (npr. sa odlukama Ustavnog suda Bosne i Hercegovine broj Ap-812/19 od 22.12.2020. godine, Ap-2751/19 od 17.02.2021. godine, Ap-4642/17 od 30.10.2019. godine, Ap-2897/17 od 08.05.2019. godine i Ap-5411/15 od 13.03.2018. godine, odnosno presudama Vrhovnog suda FBiH broj 64 0 P 024984 14 Rev od 05.12.2017. godine i broj 070-0-Rev-06-000470 od 24.05.2007. godine).

Prvo, drugo i treće navedeno pitanje, uključujući i posebna obrazloženja tih pitanja koja je tužena izložila u reviziji, ne predstavljaju pitanja koja su u smislu odredbe člana 237. stav 4. ZPP važna za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njihovoj primjeni.

² "Službene novine FBiH", broj: 59/02, 19/03 i 73/05

Povodom prvog navedenog pitanja treba reći da je sam Zakon o zaštiti od klevete FBiH svojim odredbama ograničio slobodu izražavanja i u slučajevima kada se izražavanje neistinite činjenice odnosi i na teme od javnog značaja (član 6. stav 4. Zakona).

Pravo na slobodu izražavanja podliježe ograničenjima iz člana 10. stav 2. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, a Evropski sud za ljudska prava je u svojoj praksi utvrdio kriterije koji se uzimaju u obzir prilikom ocjene postizanja ravnoteže između suprotstavljenih prava - prava na privatnost i prava na slobodu izražavanja (npr. predmet Axel Springer Ag protiv Njemačke, presuda od 07.02.2012. godine, stavovi 89-95). Mediji ni prilikom informisanja javnosti o temama od javnog interesa ne smiju prekoračiti određene granice, posebno kada su u pitanju ugled i prava drugih.

Drugo pitanje je postavljeno na uopšten način tako da je na njega nužno uvijek načelno dati pozitivan odgovor.

Za treće postavljeno pitanje važi prije svega sve ono što je rečeno povodom prvog postavljenog pitanja. Pored toga, ovo pitanje pretpostavlja činjenice koje nisu utvrđene u postupku pred sudovima nižeg stepena (da su informacije pribavljene od pouzdanih novinarskih izvora) i u sebi zapravo prikriva prigovore činjenične prirode koji u revizijskom postupku nisu relevantni (član 240. stav 2. ZPP). Novinar, u pravilu, nije dužan da otkrije podatke u vezi sa izvorom informacije, ali pravo na zaštitu izvora informacije ne oslobađa novinara tereta dokazivanja u postupku pred sudom da je sporno izražavanje u suštini istinito.

Međutim, ovaj sud ocjenjuje da je četvrto postavljeno pravno pitanje važno za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni. Ovim pitanjem, kako to jasno proizilazi iz njegovog obrazloženja, tužena problematizira pravilnost stava drugostepenog suda da se tužitelj u konkretnom slučaju ne može smatrati javnim službenikom odnosno javnom osobom.

Odredbom člana 6. stav 4. Zakona o zaštiti od klevete FBiH je propisano da kada se izražavanje neistinite činjenice odnosi na pitanja od političkog ili javnog interesa, štetnik je odgovoran za štetu izazvanu iznošenjem ili pronošanjem tog izražavanja ako je znao da je izražavanje neistinito ili je nepažnjom zanemario neistinitost izražavanja.

Prema odredbi stava 5. istog zakonskog člana, standard odgovornosti iz stava 4. ovog člana primjenjuje se i ako je oštećeni javni službenik ili je bio javni službenik ili je kandidat za funkciju u javnom organu i ako, prema općem shvatanju javnosti, vrši značajan uticaj na pitanja od političkog ili javnog interesa.

Prema odredbi člana 4.b Zakona o zaštiti od klevete FBiH javni organ je organ odnosno pravno lice u Federaciji BiH, a između ostalih i organ uprave, dok je prema odredbi člana 4.c javni službenik svako lice koje je zaposleno u javnom organu.

Prema odredbi člana 37. Zakona o organizaciji organa uprave u Federaciji BiH³, federalni organi uprave su, između ostalih, i federalna ministarstva, dok je odredbom člana 21. Zakona o federalnim ministarstvima i drugim tijelima federalne uprave⁴ propisano da je sekretar ministarstva rukovodeći radnik koga postavlja Vlada Federacije BiH na prijedlog ministra.

³ "Službene novine FBiH", broj: 35/2005

⁴ "Službene novine FBiH", broj: 19/03

Dakle, Federalno ministarstvo rada i socijalne politike je javni organ u smislu odredbe člana 4.b Zakona o zaštiti od klevete FBiH, a tužitelj je javni službenik u smislu odredbe člana 4.c istog Zakona.

Federalno ministarstvo rada i socijalne politike vrši upravne, stručne i druge poslove utvrđene u zakonu koji se odnose na nadležnosti Federacije u oblasti socijalne politike, rada, penzijskog i invalidskog osiguranja, a između ostalog utvrđuje i politiku rada i zapošljavanja (član 11. Zakona o federalnim ministarstvima i drugim tijelima federalne uprave).

Odredbom člana 20. Zakona o federalnim ministarstvima i drugim tijelima federalne uprave propisano je da sekretar ministarstva neposredno rukovodi složenijim poslovima u jednoj ili više oblasti rada ili sa više organizacionih jedinica i vrši druge poslove koje mu odredi ministar.

Prilikom saslušanja u svojstvu parnične stranke tužitelj je naveo da je, kao sekretar ministarstva, bio nadležan za organizaciju, koordinaciju i usmjeravanje rada ministarstva, te istupanje prema ostalim institucijama u dogovoru sa pomoćnicima ministra (iskaz na ročištu od 10.10.2017. godine).

Stoga je tužitelj, suprotno pravnom stavu drugostepenog suda, javni službenik u smislu odredbe člana 6. stav 5. Zakona o zaštiti od klevete FBiH, a imajući u vidu djelokrug rada federalnog ministarstva i nadležnosti sekretara ministarstva, razumno je zaključiti da je vršio značajan uticaj na pitanja od javnog interesa.

Sporni prilog se bavio temom koja je od javnog interesa (nepotizam u javnim i društvenim službama). Nepotizam označava popunjavanje radnih mjesta članovima vlastite porodice ili davanje prednosti pri zapošljavanju poznanicima, pri čemu kriterij stručne sposobnosti za određenu funkciju ne igra odlučujuću ulogu. Takvo zapošljavanje se zasniva na poznanstvu i porodičnim odnosima, gdje osoba na službenom položaju iskorištava svoju moć i autoritet kako bi osigurala posao ili uslugu za članove porodice ili prijatelje, iako te osobe možda nisu kvalifikovane za tu funkciju. Nepotizam ugrožava pravednu raspodjelu javnih sredstava i mogućnosti, integritet i efikasnost javnih funkcija, transparentnost i fer konkurenciju u društvu, odnosno objektivne i pravične prilike za zapošljavanje.

Dakle, tužitelj je javna osoba, a sporno izvještavanje se nije odnosilo na pitanja iz tužiočevog privatnog života, već na njegovu eventualnu ulogu u vezi sa pitanjem nepotizma pri zapošljavanju, što se može smatrati izvještavanjem o tužiočevom javnom djelovanju, pa je stoga tužitelj dužan trpiti veću dozu kritike.

Kako se sporni prilog bavi pitanjem od javnog interesa, a tužitelj je osoba koja svojim statusom (kao sekretar ministarstva i član Upravnog odbora Fonda) utiče na pitanja od javnog interesa, to se odgovornost za klevetu u konkretnom slučaju ograničava na namjeru neistinitog izražavanja ili nepažnju zbog koje su iznesene ili pronesene neistinite činjenice u smislu odredbi člana 6. stav 4. i 5. Zakona o zaštiti od klevete FBiH, kako se u svojoj odluci broj AP-812/19 od 22.12.2020. godine izjasnio i Ustavni sud Bosne i Hercegovine.

Zbog pogrešnog pravnog stava o pitanju da li je tužitelj javni službenik odnosno javna osoba sudovi nižeg stepena su propustili napraviti razliku između privatnih osoba i osoba koje nastupaju u javnom kontekstu, odnosno između izvještaja o pojedinostima iz privatnog života privatnih osoba i izvještavanja o pitanjima koja mogu doprinijeti debati u javnom interesu u vezi s osobama koje obavljaju javnu funkciju. S tim u vezi sudovi nižeg stepena su propustili utvrditi da li je tužena postupala u dobroj vjeri, odnosno da li je tužena znala da je sporno

izražavanje neistinito ili je nepažnjom zanemarila neistinitost tog izražavanja. Treba primijetiti da sudovi nižeg stepena nisu zauzeli ni jasan stav o tome da li je sporni prilog istinit ili u suštini istinit u pogledu tvrdnji da su konkretno imenovane osobe iz bliže ili dalje porodice tužitelja zaposlene u Federalnom ministarstvu rada i socijalne politike ili u institucijama nad kojima to ministarstvo ima uticaj.

Zaštita koju novinarima pruža član 10. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda podliježe uvjetu da djeluju u dobroj vjeri kako bi pružili tačne i pouzdane informacije u skladu s načelima odgovornosti novinarstva (Evropski sud za ljudska prava, Bedat protiv Švicarske, predmet broj 56925/08 od 29.03.2016. godine, stav 72.). Praksa Evropskog suda omogućava odbranu medija ukoliko mogu dokazati da su postupali razumno ili u skladu sa profesionalnim standardima, dakle u "dobroj namjeri" kada su objavljivali kritičke izjave. Ovu doktrinu primjenjuje Evropski sud koji je, kada je riječ o činjenicama, razvio fleksibilnija pravila od onih koja zahtijevaju dokazivanje istinitosti, ostavljajući medijima na taj način prostor za grešku (predmet Thorgeir Thorgeirshon protiv Islanda, presuda od 25.06.1992. godine, stav 65.).

Na osnovu izloženog valjalo je primjenom odredbe člana 250. stav 2. ZPP odlučiti kao u stavu prvom izreke ove revizijske odluke.

U ponovnom postupku drugostepeni sud će na osnovu održane rasprave, na kojoj će ponovo izvesti već izvedene dokaze, donijeti novu i na zakonu zasnovanu odluku za koju će dati potpune i pravilne razloge, imajući pri tome u vidu pravne stavove iznesene u ovoj revizijskoj odluci, a prije svega utvrditi da li je postojala namjera neistinitog izražavanja, uzimajući u obzir način, oblik i vrijeme iznošenja ili pronošnja spornog izražavanja, pridržavanje tužene općeprihvaćenih profesionalnih standarda i zasnovanost činjeničnih navoda na službenim informacijama ili objektivnom predstavljanju izražavanja drugih lica.

Ukidanje odluke o glavnoj stvari povlači za sobom i ukidanje odluke o troškovima parničnog postupka, o kojima će sud ponovo odlučiti uz glavnu stvar, imajući u vidu troškove ranijeg i novog postupka, kao i troškove po reviziji (član 397. stav 3. ZPP).

Predsjednik vijeća
Senad Mulabdić, s.r.